

Türk kumaşçılığının canlanmasına yardımcı olmuştur; bugün de ürünleri ihraç mallarımız arasında yer almaktadır (ayrıca bk. İPEK).

BİBLİYOGRAFYA :

Tahsin Öz, *Türk Kumaş ve Kadifeleri*, İstanbul 1946, I, 13; "Islamic Textiles", *A Survey of Persian Art* (ed. A. U. Pope - P. Ackerman), Need 1967, III, 1996; Esin Atıl, *Renaissance of Islam Art of the Mamluks*, Washington 1981, s. 229; C. Rogers, *Early Islamic Textiles*, Brighton 1983, s. 36; Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı*, İstanbul 1984, s. 358-363; Şerare Yetkin, "Türk Kilimlerinde Yeni Grup, Saray Kilimleri", *TTK Belleten*, XXXV/138 (1971), s. 226; Özdemir Nutku, "Onyedinci Yüzyılda Saray Kumaşları", *TT*, IV/22 (1985), s. 44; H. J. Schmidt, "Haîr", *EP* (İng.), III, 219; N. A. Stillmann, "Kumâsh", *a.e.*, V, 373-374.

NEVBER GÜRSU

KUMBARACI

(bk. HUMBARACI).

KUMBARACILAR, Mehmet İzzet

(1873-1937)

Araştırmacı.

9 Şubat 1873'te Üsküp'te doğdu. Kumbaracızâdeler'den İbrâhim Bey'in oğludur. Rüşdiyeyi bitirdikten sonra henüz on üç yaşında iken Üsküp sancağı tahrirat kaleminde çalışmaya başladı. Kışova vilâyet merkezinin Üsküp'e taşınmasıyla mektûbî kalemine mümeyyiz oldu (21 Eylül 1888). Ardından Topkapı Sarayı Hazîne-i Hümâyûn görevlileri arasına katıldı ve Enderun'da eğitim gördü (1892). Daha sonra hazîne-i hümâyûn kapı çuhadarı muavinliğine terfi etti ve "sanayi madalyası" ile ödüllendirildi (13 Mart 1895). Üstün başarısından ötürü rütbe-i sâlise unvanını aldı (15 Eylül 1895). Bunun yanı sıra mâlûl gaziler iâne sergisinde görevlendirildi (1 Mart 1896). Almanya'nın Karakartal nişanı ile ödüllendirilerek rütbe-i sâniyye sınıfı sâniisine yükseltildi (22 Aralık 1899). Kapı çuhadarı muavinliği üzerinde kalmak şartıyla hazîne-i hümâyûn kayıt memurluğuna, ardından beşinci kâtipliğine getirildi. İran Devleti tarafından dördüncü rütbeden Şîr-i Hurşîd (29 Ekim 1900), daha sonra dördüncü rütbeden Mecidiye nişanı ile ödüllendirildi (14 Ekim 1904). Bunları liyakat madalyası ile dördüncü rütbeden nişân-ı Âfî-i Osmânî madalyaları izledi. Nihayet hazîne-i hümâyûn üçüncü kâtipliğine tayin edildi.

II. Meşrutiyet'in ilânından sonra padişah tarafından Topkapı Sarayı'nda görevlendirilen Kumbaracılar oradaki çok değerli eşyanın yağmalanmasına meydan vermedi. Topkapı Sarayı Hazîne-i Hümâyûn başkâtibi olmasının yanı sıra sofracıbaşılıkla vazifelendirildi. Enderun'da yetiştiğinden saray geleneklerini çok iyi bilen Kumbaracılar'ı Sultan Vahdeddin daha şehzadeliğinden tanır ve çok güvenirdi. I. Dünya Savaşı'nda düşman donanması Çanakkale önlere geldiği zaman hazîne-i hümâyûnu Konya'ya taşıdı. Cumhuriyet'in ilânından sonra Topkapı Sarayı'ndaki başkâtiplik görevi devam etti. Topkapı Sarayı'nın müze olarak kuruluşunda müze müdürü Tahsin Öz'ün müdür yardımcısı olarak büyük emeği geçen Kumbaracılar, Topkapı Sarayı Müzesi müdür muavini görevini sürdürürken vefat etti ve Merkezefendi Mezarlığı'na gömüldü.

Eserleri. 1. *İstanbul Sebilleri*. Kumbaracılar'ın İstanbul'un su tesisleriyle ilgili bu önemli eseri yazarının ölümünün ardından Faik Reşit Unat ve İbrahim Hilmi Tanışık'ın metin ve fotoğraflarına yaptıkları ilâvelerle basılmıştır (İstanbul 1938, 1947). Kitapta sayıları 100'ü aşan sebillerin katalogu yapılmış, bunlar hakkında kısa mimari bilgilerin yanı sıra bânileri, varsa kitâbelerinin kopyaları ve fotoğraflarına yer verilmiştir. 2. *Serpuşlar*. Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'nden, Müstakimzâde Süleyman Sâdeddin, Seyyid Seyfullah ve Mahmud Efendi'nin yazma eserlerinden, İbrâhim Eşrefî'nin *Risâle-i Gülâbâd* ve Selâhaddin Uşşâkî'nin *Cevâhirü't-tâc* adlı kitaplarından yararlanılarak hazırlanmıştır. Eseri müellifin ölümünden sonra Türkiye Turing Otomobil Kurumu 1970'li yıllarda İstanbul'da bastırılmıştır. 3. *Eczâcılık Târîhi ve İstanbul Eczâhâneleri*. 1934'te yazılan kitabın metni çok sonra (1988) Çelik Gülersoy Vakfı'na teslim edilmesinin ardından Ömer Kırkpınar tarafından neşre hazırlanarak basılmıştır (İstanbul, ts.). Kumbaracılar'ın bunlardan başka *İstanbul Surları ve Yedikule: Altınkapı Manzumesinde Gerçekleştirilen Restorasyon* (İstanbul, ts., Cahide Tamer'le birlikte); *Hekimbaşı Odası, İlk Eczane, Baş Lala Kulesi* (İstanbul 1933) adlı eserleri de bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

İzzet Kumbaracılar, *Serpuşlar*, İstanbul, ts., s. 4-6; Erdem Yücel, *Türkiye'de Müzecilik*, İstanbul 1999, s. 63 (maddenin yazımında Dr. Sedat Kumbaracılar'ın özel notlarından faydalanılmıştır).

ERDEM YÜCEL

KÜMİS

Endülüs Emevî Devleti'nde emir veya halifelerce tayin edilen hristiyan cemaat lideri.

Batı dillerine *comte*, *conte* ve *count* gibi yazılışlarla giren kumis, Latince *comes* (kont; âmir, hâkim) kelimesinin Arapçalaşmış şeklidir ve sözlükte "sultanın nedimi; başkan, lider" anlamlarına gelir. Terim olarak Endülüs'teki başlıca merkezlerde bulunan hristiyan azınlık liderleri, muhtemelen daha sonra da bu toplumların önde gelen kişileri için kullanılmıştır.

İspanya'daki zimmiler (bk. MÜSTARİB), Endülüs Emevî Devleti'nin himayesinde hristiyanlıklarını korumuşlardı ve sınırlı bir bağımsızlığa sahiptiler. Bunların özel yargı kurumları vardı; eski Got kanunlarını uygulayabiliyor, kiliselerinde âyinlerini yerine getirebiliyorlardı. Müslüman yöneticiler hristiyan azınlıkların önemini kabul ederek bir kumislik makamı oluşturdular. Kumis adaylarını zimmiler seçiyor, emir veya halifeler de tayinlerini yapıyorlardı. Kumisler genellikle hükümdarlar tarafından saygın kişiler olarak görülürdü; çünkü hristiyanlarla ilgili konularda onların müsteşarları sayılıyorlardı.

Bazan kumis, hristiyanlar arasındaki hukukî meselelerde bizzat yargıç olarak görev alır, bazan da bu görevi ona vekâleten veya doğrudan başkası yerine getirirdi. Zaman zaman kumisler elçi kabullerinde ve görüşmelerde tercümanlık da yaparlardı. Anlaşıldığı kadarıyla kumislerin azilleri de tayinleri gibi emir ve halifeler tarafından gerçekleştiriliyordu. Kumisler, kumislik görev ve yetkilerine ek olarak cizye de toplarlardı ya da onlara vekâlet eden bir görevli (müstahric, müstahricü'l-harâc; IX. yüzyıldan itibaren müşrif) bulunurdu. Vergi toplama işi kumislerin bazılarının şöhrete ulaşmasını sağlamıştı. I. Hakem döneminde kumis olan Rebî' b. Teodolfo hem zimmilerin hem müslümanların vergilerini topluyordu. İslâm kaynaklarında "mütevelli'l-muâhidin mine'n-nasârâ" olarak tanıtılan Rebî', vergi toplama görevi yanında I. Hakem'in saray muhafızlarının kumandanlığını da yapıyordu, Gırnata'da zimmilerin önde gelenlerinden biri olan İbnü'l-Kallâs'ın da müslüman ve hristiyan hükümdarlar nezdinde büyük itibarı vardı; I. Alfonso'yu 1125 yılında Gırnata seferine çıkmaya